

Adam Oehlenschlägers tale i anledning af Thorvaldsens hjemkomst til fædrelandet

Taler

Adam Oehlenschläger
Digter og forfatter

Dato

16. oktober 1819

Sted

Skydebanen i København

Hæderlige, værdige Forsamling!

I det Øjeblik Hiertet fyldes af en opløftende Følelse, naar en vigtig Gienstand fængsler Opmærksomheden, er det Trang for vor Aand at forvandle sine Følelser i Tanker, at forklare sig sin Tilstand, for saaledes, at forstærke Indtrykket, og holde det ilende Øieblik tilbage i sin Flugt.

I valgte mig til Tolk for Eders Følelser; undseelig træder jeg frem for en Forsamling, der smykkes af Fædrelandets Vise og Lærde! Dog, Kierlighed giver mig Mod; jeg veed hvor lidet der i et højtideligt Øieblik hører til at røre Hierterne.

Stor og herlig er den Fest, hvori enkelt Borgers Fortienester besiæler og glæder et heelt Folk. Gud har sat os paa Jorden, for at udvikle vore Evner til fælles Held, og Skaberens Ære. Den, Forsynet gav et sieldent Pund, af en Saadan fordrer han en sielden Pligt og Anstrængelse; og naar see vi Bestemmelsen mere opfyldt, end naar den foregaaende Tvivl, Forventning og Fordring, forvandler sig til fælles Beundring og Taknemmelighed?

Men hvem ere vi hidkomne at hædre og takke? Er det en Helt, som ved Seiervindinger reddede Fædrelandet? En Statsmand, som ved vise Indretninger fremmede det almene Vel? Er det en Riig, som har offret Skatte paa det Offentliges Alter? Eller en Lærd, som ved Skrifter har udbredet menneskelig Indsigt? Intet af dette: Det er en Kunstner, som vi glæde os ved atter at see iblandt os.

Og kan den blotte Kunst fortjene saamegen Hæder? Lad det være smukt! Kan Fornøielsesværk sættes ved Siden af ægte Gavn? Bør Den, der behager

Indbildningskraften med Billeder, lønnes som Den, der virker til sine
Medmenneskers Tarv?

Saaledes spørger Uvidenheden, Enfoldigheden og Misundelsen; saaledes taler den halvdannede Tid, der har tabt et kraftigt Barbarie, hvori Hiertet, skiøndt raat, dog var modtageligt for det Store, inden endnu at være modnet for det Skiønne.

Held os, at denne Halvklogskab forsvinder, at en talrig Deel af Tidsalderens Ædleste, indsee de forrige Vildfarelser.

Thi hvad kalde vi Menneskenes Tarv og Nytte? Blot hvad der afhielper dyrisk Trang, eller hvad der udvikler vor Aand? Hvo der sætter hint Gavn over Siælens høiere Fordringer, sætter Legemet over Siælen, Dyret over Mennesket. Til den blotte Hielp for physisk Tilværelse, som det ene Menneske kan byde det andet, trænger Dyret saare lidet; og at vi trænge mere dertil, beviser kun isaahenseende vor Afmagt. Dyret behøver ingen Klæder, det fik dem af Naturens Haand; ingen Hule, det graver sig med Lethed huler i skiørt Sand; det behøver ei, i sin naturlige Tilstand, at trælle for Føden, og trænger ikke til Andres Beskiærmelse for sin Sikkerhed.

Fra den legemlige Side; med Hensyn til Styrke, Sundhed, Hurtighed, Haardførhed, ja selv Mod, Udholdenhed, kan Mennesket ikke maale sig med Dyret. Det er ikke i Henseende til sin Styrke, men til sin Skiønhed, at det menneskelige Legem staaer over Dyrets; og derved at Forsynet gjorde det til et Redskab for Siælens Fuldkommenheder.

Alt hvad der da har Menneskeværd maa betragtes fra den aandelige Side. Menneskers høiere Kald bestaaer i Aandsgavernes Udvikling. Vore Evner fik vi af Naturen, for deres Anvendelse raade vi selv; saaledes staaer det Moralske og det Skiønne i evig Forbindelse. Det Gode ytrer sig kun ved at frembringe Skiønt; det Skiønne kan kun undfanges i en ufordærvet Siæl.

Alt hvad Mennesket virker fuldkomment, maa bære Skiønhedens Præg; det er den, som bestemmer Tingenes og Handlingernes Orden og Forhold. Hvad der blot gavner, har en betinget Værdie: Skiønheden er Selvhensigt; den og Dyden ere de høieste Ideer hvorved Dybsindigheden standser.

Men, ville Mange sige, er kun det Skønne beundringsværdigt, saa maatte jo kun en liden Deel Mennesker beundres, eller og maatte alle de, der fortjene Beundring, være Kunstnere.

Ganske vist! Ethvert Menneske, som virker noget fortrinligt Godt, som udvikler Aandens Kræfter med Orden og Færdighed i et selvstændigt Værk, er en Kunstner, og beforder det Skønne.

Hvorfor strider Kriegeren? Er det blot for at gjøre sin Pligt, blot for at redde Fædrelandet i Farens Øieblik? Har ikke Kampen, forbunden med en god Hensigt, noget Skønt og Stort, for det tappre Hierte? Udvikler ikke Hærføreren sine Evner, sin Duelighed, ved at ordne de store Flokke, ved at lade dem virke med Overlæg og Klogskab; og tvinger han ikke den plumpe Magt ved sin Kunst, som ved sit Mod? Viser ikke Kampens Mand Begeistring, føler han sig ikke større, sit Væsen udvidet, Skaberen nærmere, i det vigtige Øieblik, paa Grændsen mellem Livet og Døden, og ere de Ærens Laurbær, hvorefter han rækker, andet end Skønhedens Krands?

Er ikke Statsmanden en Kunstner? At Borgerne leve i Rolighed, trives, arbejde og formere sig, er godt og vel, og en nødvendig Betingelse for Lyksaligheden. Men kun en Betingelse; thi ogsaa disse Borgere skulle som aandelige Væsner udvikle deres Natur, det eneste hvorved de naae Selvstændighed, og uden hvilket deres Liv blev en Forberedelse til en følgende Slægt, og denne til en Følgende, og saa i det Uendelige, uden Standsning og Hensigt.

Statsmandens Gienstand er da ikke blot ved nyttige Indretninger at skaffe Fred og Rolighed i Landet, at afværge den meest trykkende Trang; men naar Fædrelandets Hauge ved et forsvarligt Hegn er sikkert, da er det hans Glæde med Gartnerhaand at plante de gode Træer, Urter og Blomster, at bevare og udklække de som allerede staae; saa at Nationen ikke vorder en almindelig Urtegaard med grovere Væxter, hvoraf Jorden vrimler, men en ædlere Udvikling af den raae Natur. Og er det andet end Kunst? Og gives der saaledes betragtet, nogen større Kunstner end en Statsmand?

Undersøger enhver Stand, og I ville finde, at den høieste Tilfredshed i Hiertet, den frembringer, er ikke blot en god Samvittighed, men ogsaa Kunstfølelse. Ei allene den Nytte eller Lykke som vi foraarsage hinanden lønner os; – (skiøndt ogsaa den Overbevisning maa være uadskillelig dermed forbunden) – men den

Lyksalighed, den Salighed, som Mennesker skaffer sig selv, i det han mærker, at han virker til det Hele, til Alskabningens Harmonie; ei blot for det enkelte. Saaledes føle vi en Forsmag paa Udødeligheden, og i denne Glæde bestaaer tillige Dydens høieste Løn.

Hvad er det, som fra Paradisets Tider gav Agerdyrkningen sit hellige Præg; hvorfor er Bonden bag sin Ploug et rørende Billed, der fylder Siælen med Ærefrygt? Just for det store Skiønne Forhold, hvori Skabningen staaer til sin Gud, af hvis Haand han ydmyg og med Flid modtager Velsignelsen. Og hvad er det der henrykker Landmanden, andet end Skiønhedens Indtryk? Thi den Aagrer, der kun dyrker Jorden som Træl, for at vinde, og som blot i Axenes modne Neg seer et Glimt af det, forventede Guld, agte vi ei; men Den som elsker Naturen og den Herlighed, som fremskynder dens Væxt, og lever tarveliglykkelig med en blomstrende Slægt. Han lever i Skiønheden; han sætter sig selv hen i Patriarkernes Tider, Historiens Guldalder; om hans Arne svæve Abrahams og Frode den Fredegodes venlige Skygger.

Hvor megen Skiønhed paa Jorden frembringer ikke den vindskibelige Handelsmand? Det er ham, som forbinder Nationerne, ham som lærer Menneskene kiende hverandre, fra det kolde Island til det hede Indien: deres Sæder, Fortrin, Frembringelser, Historie, Religion. I det Varerne byttes, byttes Tanker og Følelser. Havets uveibare Ryg vorder veibar; brogede Flag af alle Nationer dandse hen ad de muntre Bølger; det raskeste Mod den kiækkeste Anstrængelse viser sig i det afgørende Øieblik, fra det klapprende Tougværk, den hængende Mast; vigtig Spøg og Spot med Faren strømmer rørendenaiv, ubevidsthøitidelig fra Matrosens Læber; Modet seirer; og en studsende Flok stimler til Strandbredden, for at høre Nyt om fremmede Mennesker, og modtage noget fra dem. Den Søfarer og Kiøbmand som lever i denne Følelse, er en Kunstens Dyrker; thi han virker for Skiønheden og Verdensforbindelsen.

Selv du, agtbare Haandværksmand! er det, og finder din stille Glæde derved, i det du med daglig Vindskibelighed sørger for dine Smaae. For den blotte Nyttes Skyld behøvede du ei at lære din vanskelige Dont. Den afflaadte Dyrehud, slængt over Mandens Skulder, er nok for at afværge Kulden; en plump sammenslagen Kasse, naar den kun er stærk, god nok til sikkert Giemme. Men dermed er det skiønhedfølende Menneske ei tilfreds. Han vil ikke blot være varmt, han vil være velklædt; hans Løsøre maae modtage Skiønhedens Former i afmaalte Linier og Vinkler, i smukke Flader. Og nu vaagner Industrien, med

sine stampende Pæle, susende Hiul og klapprende Væverstole; nu glatter Høvlen Biælken, Steen lægges efter Vaterpas nøiagtig paa Steen; og Huset reiser sig, sikkert og værdigt at kneise i Naturen under Guds Himmel; og den glade Tømmermand hænger sin duftende Krands, som til Triumf, over det giennemsigtige Sparværk. Atter her træffe vi Skønhedens Krands!

Hvilket redskab af Malm, Steen eller Træ, hvilket Klædemon af Linned, Uld eller Silke gives her, som Kunsten ikke ved Fiinhed, Form eller Farve maa give Skønhedens Præg, naar det skal behage Menneskene?

Jeg kommer til Videnskabernes Dyrkere og behøver jeg at bevise, at disse ere, hvad Seclerne kaldte dem: Musernes Sønner? at Enhver af disse Stærktaandeligtvirkende er en Kunstner? Først du, fromme Geistlige! hvo behøver Kunsten mere end du, naar du i gjentagne Formaninger maa gjøre Mængden opmærksom paa de hellige Sandheder og Bud, som Fleerheden vel kiender, men de Færreste lyde? Kan du undvære Veltalenheden? maa du ikke i Digterlignelser, som din guddommelige Lærer, røre Indbildningskraften og Hiertet for det Gode? Hvad er din bedste Virksomhed andet end en daglig Hymne, et Udbrud af din for Dyden og det Skønne begeistrede Siæl? hvormed du søger at puste mere Liv i den Gnist, der halvudslukket ulmer i Jordklimpen, og at styrke Siælens Vinger, til at stige mod sit Ophav, til at indsee sin nære Forbindelse med den Evige, og ei at frygte timelig, blot tilsyneladende Død!

Det kunde synes som den grublende Mathematiker, uopmærksom for den øvrige Natur og Sandseverdenen, tabte sig selv i Abstraktionens Afgrund. Men følg ham der, og see om ikke i disse Afgrundens selsomme Trolddoms Linier, Punkter og Tal, aabner sig en ny Verden af Harmonie og Forhold, som udvikler Forstandens Skønhed. Og see nu disse Formler virke i Sandseverdenen! De selsomste Opfindelser, der udvide Naturens Kræfter og henrykke Indbildningskraften fremstaae: Maskiner, som løse Mennesket af Trældommens Lænker, paatage sig som uhyre Dyr med overordentlige Kræfter, det vanskeligste hidtil umulige Arbeide. Hiul bevæge sig i disse Kæmper istedet for Blod, og med deres firskaarne Biælkearme og hvasse Jerntænder løftes de tungeste Byrder, kløves det haardeste Malm som Vox.

Men det gaaer videre! Den lille Hvælving, der før som et smuktmalet Fængselsloft med gyldne Prikker skildte Jorden fra den øvrige Verden, brister; og vi finde vor egen Klode, som en levende, svævende Punkt i det hele, hvor alt

bevæger sig med Skønhed og Orden. Egenkiærligheden, Forfængeligheden saares, og nedslaaer det forsagte Hierte, i det vi indsee vor Ubetydelighed i Rummet; men Ærefrygten for Gud udvides, vi skue hans Magt i et stærkere Lys, vi føle os som før ham nær, hans Skabninger, med en evig Aand uafhængig af Tiden og Rummet: og Modet voxer, og Siælen føler sin Adel, ved at udvide sin Indsigt.

Hvad taler jeg om Naturforskeren, der nedstiger i Biergets Skiød, for at finde de hemmelige Kræfters forunderlige Lampe, og som, ved at undersøge Dyrenes Skikkelser og Levemaade, fornøier sig i det Store over en evig naiv æsopisk Fabel, der kun viser ham Træk af Menneskers eget Væsen i overdrevne Retninger til alle Sider. Er Themis, som holder Retfærdighedens Vægtskaal og det blanke Sværd ingen Gudinde? Kan der tænkes en Lovgiver, der ikke føler for skønne Forhold, der ikke som Kunstner studerer Menneskenes Natur og Tilbøieligheder, og hvis Aand ikke finder Næring i det daglige Skuespil som Mængdens Lidenskaber eller Daarligheder opføre?

Det største Epos læser Historikeren i Tidernes Bog. Hvorfor søger han at bevare disse Handlinger i sin Erindring? For at øve Hukommelsen, for den blotte Bevidsthed om at eie denne Kundskab, kan det ikke være, det var en gold Høst; af blot Opmærksomhed for de Døde heller ikke, thi de vække kun Opmærksomheden, for saavidt deres Bedrifter indeholdt noget Vigtigt der endnu har Indflydelse paa de Levende. Denne Videnskabs Værd bestaaer da heller ikke i den Enkeltes Nytte, men i den Aandsudvikling den skiænker os. Midt i Menneskeslægtens brogede Vrimmel, hvor Ebbe og Flod vexle, aabenbarer sig atter Plan og Orden; midt i Vrimmelen Eenhed, midt i Mangfoldigheden Eenfold: Skønhed!

Ogsaa du, venlige Læge! har daglig Leilighed til at studere det store Lyst- eller Sørgepil fra en anden Side. Skiøndt dit Hverv meer end de fleste Andres gaaer ud paa øiebliklig Nytte, da "det gielder om Menneskers dyre Liv", vilde du dog føle dig altfor slet betalt, og den forgiæves Anstrængelse vilde for tit nedslaae dit Sind, dersom du ikke vidste, at din Videnskab tillige er skøn, i det den udgrunder Naturkræfternes Indflydelse og Indvirkning paa det organiske Liv, Siælens paa Legemet, Legemets paa Siælen. Ogsaa her opdager du, fra den anden Kant, den store Forbindelse, den evige Sympathie. Og hvilken Digter skuer den straffende Nemesis, den høie Melpomene som du? Eller hvo fryder sig som du med de muntre Muser, naar du har glædet en Arne, med at skiænke den en

Moder, en Fader, eller et Barn igien?

Philosophen og den Lærde forbinde de nyttige Videnskaber med de skønne Kunster, ved for en stor Deel selv at gjøre dem til Gienstande for deres Grandskninger; og hvo tvivler om at den er en Kunstner, som giver Tanken sin skønne Form, som tilegner sig og selv udøver de mangehaande Sprogformer, hvori saa herligt Nationernes Forskiælligheder præge sig?

Jeg har da i flygtige Omrids viist, at enhver udmærket Menneskedaad uden for de skønne Kunster, ogsaa er Kunst, hvis høieste Løn, tilligemed Dydens, er Skiønhedens Følelse. Lader os endnu betragte den allermest udbredte, for Enhver nødvendige Kunstnerstand: den at danne sig selv til at vorde Menneske, til at vorde Fader eller Moder i ordets værdige Betydning. Kan en Kunstner med mere omhyggelighed forme sit Værk, end en Fader og Moder danne deres Børn? Og hvortil? Til atter at opdrage Børn, og disse Børnebørn, o.s.f.? Nei, til selvstændige Væsner, som fatte Guds Viisdom, og bidrage til et oversandseligt Rige.

Krigheren, den Lærde, Borgeren og Bonden befordre altsaa det Skønne ved det Gavnliges. Den skønne Kunst, i egentlig forstand, gaar den modsatte Vei og fremvirker det Gavnliges ved det Skønne. Denne Modsætning i Handleformer har forvirret mange Hierner, og givet Anledning til, at Forretningsmanden og Kunstneren med svage Evner og smaae Siæle, ofte forhaanede hinanden: hin fradømte denne al Nytte, denne hin al Skiønhed; saaledes oversaae de begge og foragtede hinanden. Hin kaldte denne et Genie, hvormed han meente et Væsen som troede sig ophøiet over alting, og duede til intet; denne blev igien kaldet Spidsborger og Philister, hvorved man forstod et indskrænket Hoved, der med indbildsk Selvtilfredshed forretter en underordnet Dont. Jeg siger med Flid: Forretningsmanden og Kunstneren med svage Evner og smaae Siæle; thi ofte havde de udentvivil begge Ret i hvad de mente om hinanden. Det duelige, dydige Menneske føler snart sit Slægtskab med det Gode og Skønne, i hvilken Skikkelse det saa fremtræder; og den høiere Siæleadel har en Physiognomie, hvoraf de Langtudbeslægtede kiende og forstaae hverandre uden vanskelig Forklaring.

Jeg har gjort opmærksom paa *Nyttens Skiønhed*: behøver jeg for en Kreds af Fædrelandets Lærde, Kunstnere og studerende Ungdom vidtløftigt at udvikle *Skiønhedens Nytte*?

De skønne Kunster gavne ved deres Indvirkning paa Mængden. Den ægte Genius forestiller sig det Skønne i sin Aand, før han fremstiller det i et Værk; for sin egen Skyld havde han nok; men det er ham dog ikke nok! Han vil ikke blot selv føle det Skønne, han vil meddele Andre det, lære dem at føle det; han vil laane det kortsynede Øie Skarpsynets Glas, han vil, som Ørnen, tage Ganymed under Armene og løfte ham paa sine Vinger til Olymp.

Vigtig og skøn er Historiens Grandskning; men i Krøniken selv see vi som oftest dog kun Handlingernes udvortes grovere Træk, Begivenhedernes almindelige, titgientagne Gang; sielden deres Aarsager, Forbindelser og Bevægelser. Disse er det Digteren forbeholden at fremstille i Værker, som vel for endeel, fra Sammensætningens Side, skyldte Phantasien Tilværelse, men derimod besidde saa megen mere Virkelighed, i den ægte Fremstilling af Menneskenatur, og Indsigt i Hierternes skiulte Vraa; ved sanddru Skildring af Karakterer, Følelser, Lidenskaber: saa at ved en saadan Fremstilling, (som Gøthe siger om Shakespear) alle Gaader løftes, uden at man dog kan sige: i dette eller hint Ord ligger Opløsningen; saa at de poetiske Skikkelser vorde naturlige Mennesker, og dog atter ikke; hemmelighedsfulde sammensatte Skabninger, der vise sig som Uhrværker, hvis Skiver og Kasser, dannede af klart Krystal, paa engang saavel tyde Timernes Gang og Tal, som de Fiædre, de Hiul, der drive dem.

Saaledes nytter da Digteren ved at skaffe Andre paa en grundig, og dog let og behagelig Maade den vigtige Kundskab: Menneskekundskab! hvilken kun langsomt og stykkeviis læres paa den sielden gienstandsrige Livets Vei; hvor, hvad der undertiden møder, ofte oversees, oftee misforstaaes. Saaledes fremmer da Digtekunsten timeligt Savn, skøndt den fornemmelig virker for Skønheden og det Gode, ved at give Menneskenes Forhold en ædlere Form, mere fuldendt, kraftig, vigtig end i den mavre Virkelighed; ved at hæve det Almindelige til Genialitet, ved at fremstille Dydens store Modsætning til Lasten, Viisdommens til Daarligheden; ved at give Følelsen Flugt, Tanken Fylde, Handlingen Liflighed, Gientagelsen Mangfoldighed, det Usammenhængende Sammenhæng, Utydeligheden Oversigt og Klarhed. Og nu gaaer den videre! den forestiller sig Mennesket over de jordiske Indskrænkninger, Phantasien muntre Verden aabner sig for os, ved Digterens Tryllestav, vort Væsen udvides, vor Aand henrykkes, og vi ane andre Kloders ukiendte Natur.

Hvo tvivler om Musikens Nytte, skøndt intet som den understøtter og

frembringer de høieste Følelser, og giver Siælen Vinger til at hæve sig fra Støvet mod Himlen, just fordi den selv er saa mægtig i sin Usynlighed, en hemmelig Aand der taler til os ud af Evighedens Mørke. Skiøndt dens egentlige Hiem er Evigheden, daler dog den sexvingede Seraf tit og gierne til Jorden, forvandlet til venlig lille Sangfugl; og sætter sig i Træet ved Kilden, for at tolke Hyrdens Længsel, og flagrer ind ad Vinduet til det muntre Gilde, for at oplive Venskabet og Glæden med sin Klang. Hvilket Billed paa Fornuft, hvilket Exempel paa Orden og Samdrægtighed gives der saa stort, som den herlige Harmonie, hvor de forskelligste Stemmer, som Mand og Qvinde, Ungdom og Alderdom, høi Følelse, dyb Viisdom, vexle og lyde med Samklang, uden at skurre, uden at overdøve den ene den anden? Gives der et skiønnere Billed paa hin Harmonie, hvorefter vi, uagtet vore forskelligste Tilbøieligheder og Handlinger bør stræbe?

Intet gavner de borgerlige Indretninger meer end Architekturen. Mennesket lærer snart at indsee Bygningskunstens Nytte, da den skaffer ham saa megen Sikkerhed, Sundhed, Munterhed og Bekvemmelighed. Og hvilken kunst kan vel kaldes mere borgerlignyttig end den, der endog, ved at anlægge og befæste de utallige Stæder i Europa, var Aarsag i den hele store nyere Stands Tilværelse, der afløste Helte- og Riddertiden, nemlig Borgerstanden selv? – Det varer dog ikke længe, før Architekten føler sin høiere Bestemmelse. Allerede tidligt, i Menneskeslægtens Barndom, virker han for det Store, før han endnu har fattet det Skiønne. Uhyre Pyramider reiser sig paa de Ægyptiske Sletter, Menneskedaadens ældste Mindesmærker; klippetykke Teglmure indslutte et Babylon, værne for et China. Langsomt vaagner Skiønheden! De mathematiske Figurer faae en organisk S sammensætning, og forbinde sig til et Hele, der glæder Siælen med Harmonie. Ja tilsidst bliver Kunstneren saa vant til at behandle de haardeste Stoffer, til at bruge Muurskee, Huggejern og Jernklammer, at det vanskeligste Arbeide vorder ham let behagelig Leeg. Han vover endog at tage de flygtige Former, det Rask tilfældige til Mønster: han efterligner Skoven selv, dens Stammer og Bladtage; og den hedenske Gudelund forvandler sig til en christelig Kirke! Gotiske Piller og Hvælvinger fremstaae med romantisk Ynde, og det dristige Taarn rager mod Himlen. Hvad understøtter den fromme Følelse meer, end slig en Kirke selv? Sidde ikke de græske Muser endnu, yndigt i deres Sorg, og græde paa det græsbevoxne Architrav i Athenens Steendysser, hvor Templet stod? Hvo Skaffer Drotten sin Kongefølelse i en herlig Borg? Hvo hæver sindet til Alvor og Adel, ved at forsamle Borgerne til vigtige Forhandlinger i en høitidelig Bygning, hvor man allerede ved Indgangen føler, at man forlader Hverdagslivet, og træder ind i det offentlige, det Store?

Jeg nærmer mig Malerkunsten og Sculpturen, og med den Sidste min Tales egentlige Meed.

Mindre end Architecturen nærme sig disse Kunster den blot timelige Nytte, dog bidrage de ogsaa til at fuldstændiggøre hint; og i det de behageligt virke paa Sindet, naar det ikke er aldeles raat og fordærvet, fremme de vort øiebliklige Velbefindende, vor Munterhed. Venlige Prydelser og Gienstande bringe Afvexling i de tomme Haller, Liv i den døde Steennatur. Malerens Pensel, Billedhuggerens Meisel skiænke Familierne kiære Billeder, og gjør det følgende Slægter muligt, i en lang Række at betragte de henslumrede Forfædre, som om de levede.

Hvor mange have ikke endnu en saadan Mening, og betragte den skønne Kunst med slige svage Øine? Og sandelig, var det dens Værdie, saa fortiente selv ikke den største Nutidens Kunstner Nationens Begeistring i Folkefester, og den hædrende Laurbærkrands. Men hvor er den høiere Menneskedaad, den Gierning, hvorved Evne til at fatte og virke Skiønt og Godt, hvorved Indsigt i Mennesket og Naturen, og begges Forhold til Gud, lægges tydeligere for Dagen, end i Maler- og Billedhuggerkunstens ædle Værker?

Ikke den sandselige Skiønhed, thi der gives ingen Skiønhed for den blotte Sands, og Dyret fatter ikke Skiønheden; heller ikke den blot legemlige Skiønhed fremstille de, thi der findes ingen slig, og al Skiønhed bestaaer i den Forbindelse af Tanken med Stoffet, af det Aandelige med det Legemlige. Men de fremstille det guddømmeligtaandelige Præg i Legemet, hvorved, efter Skriftens Udtryk, Jordklimpen vorder Guds Billed; de hente, som Prometheus, den himmelske Gnist, for at skienke Tavlen og Leret Siæl og Bevægelse.

Som Digteren, virker Billedhugger og Maler, kun i modsat Retning; thi ligesom Poesien fremstiller Legem ved Tanke, saa fremstille de dannede Kunster Tanke ved Legem. Musik, Malerie og Sculptur meddele sig os ved Hørelsens og Synets ædle Sandser, der kun virke for Siælen, og altsaa vel maae skilles fra den lavere Sands, der virker for Legemet. De to vigtigste Gienstande for Øiet er Form og Farve, og da nu Kunsten ikke, formedelst Stoffet, er istand til at forene begge, skiller den sig venligt ad i to Broderarme.

Har Digteren Ordet i sin Magt, og den Fordeel umiddelbart at aabenbare

Hiertets Tanker, saa have Billedhugger og Maler Siælens høieste Udtryk, det menneskelige Ansigt, i hvis Blik og Miner, ofte meer end i Ord, Siælens Inderste speiler sig. Maleren har til sine Fremstillinger den hele skønne Natur, og de vigtigste Handlingens Øieblik i talende Stillinger. Skiøndt Billedhuggeren kan nærme sig ham og Historien naar han vil, i det halvforhøiede Arbeide, trænger han dog i det Hele taget mere til Eenfold og Ro; til at samle sine Tanker i store Omrids. Guds største Mesterstykke i den udvortes Natur, det menneskelige Legem, viser han overskueligt til alle Sider i sin høieste Skiønhed. Derfor er Klædebon ham til Hinder, uden forsaavidt de med yndig Flugt og lette Folder understøtte Skiønheden; derfor lever han helst i Phantasiens Verden, hvor de mythologiske Væsner ikke kiende til indskrænkende Betingelser.

Ved saaledes at samle til Eenhed, hvad Naturen kun stykkeviis frembringer, ytrer Gud endeel af sin Skaberkraft giennem Menneskets Indbildning; og vi kunne ikke nok indskiærpe den Tanke: at ogsaa Kunst er Natur, at Mennesket ikke selv har givet sig sin Genius, men at Gud virker giennem ham. Saaledes maae da ikke Kunstens Værker betragtes som en vilkaarlig Modsætning til Naturen, men som en nødvendig Følge og Udvikling deraf: Kronen af Livets Skiønheder.

Saa gammel som Nationerne selv er Digtekunsten; Oldtidshistorien, forbunden med religiøse Forestillinger, Frembringer det første Epos; med den fromme Begeistring, med Krigerens vilde Brusen, vaagner Hymnen og Oden; Kierlighed og Længsel frembringer Elegien. Da lærer ogsaa den sørgende Søn, den forelskede Hyrde at fremlokke bløde Moltoner af Rørfløiten, Kæmpen at vække Harm og Hevn giennem den kraftige Luur. Men endnu staae Lundens Afguder som fæle Træstubbe, uformelige Steenblokke.

Længe blomstrede Digtekunst atter i Europa, længe forbandt sig den hellige Cæcilias Orgel med Eratos og Euterpes Fløiter og Strengelæg; længe havde en Rafaels, Correggios og Dürers Værker henrykket Verden, da endnu Billedhuggerkunsten laae ligesom i Dvale, efterat have frembudt et sieldent Særsyn. Mægtig og fuldendt havde den udødeliggjort en Slægt paa Jorden i et enkelt Aarhundrede. Det var ligesom den, ved hin hurtige Udvikling i det eneste Grækenland, havde udtømt sine Kræfter, og behøvede Secler, for at sunde sig paa ny. En Michael Angelos store Genie var selv ikke mægtigt til ret at vække den sovende Gudinde, og vi beundre mere hans herlige Kamp med Stenens Gienstridighed, end den egentlige Seier. Kun af Jorden maatte man grave de

skønne Billeder, og ydmyges ved at de Døde saa langt havde overgaaet de Levende.

Frem for Digteren har Maler og Billedhugger den Fordeel at tale det Sprog som hele Verden forstaaer. Skulde man da ikke troet, at den Skiønhed og Tydelighed, hvormed de store Karakterer viste sig, i Ansigt, Form og Stilling, vilde indtaget hvert Hierte, skaffet sig Adgang giennem Øiet til enhver Forstand? Men der gaaer en rum Tid, hvori Hiertet endnu eensidigt sværmer, og Forstanden er umoden.

Medens vore Forfædre forbausede Jorden med deres Tapperhed, Mod, Ærbarhed, Tarvelighed og Troskab – Dyder som alt en Tacitus sukkende maatte beundre – var endnu ikke Kunstens Skiønhed mægtig til at forbause dem. Og dog – hvem veed? Man bebreider Gothen at han forstyrrede Sydens Værker; men var det ikke Sydens eget Sværmerie, der først berusede ham? Havde Græker og Romere ikke med Evne til at fremstille Skiønheden, tabt Evnen til at forstaae den, før Barbarerne kom? Forgiæves skuede den muntre Juppiter, i hvem Forestillingen om Yngling og Mand, Konge og Gud var forenet, med sin aabne Pande, sit løftede Hoved ud over Verden. Det var ikke Christendommen han frygtede, men den Feberhede, der havde fortrængt Sundhedskraften og Skiønheden. Hans Septer var borte! hans Lynild slukt, Ørnens Vinger slappede, Apols Bue var brudt, og Python krympede sig paa ny til hans egen Undergang. Man saae ikke længer i de qvindlige Guddomme den høieste Blufærd, Siælsadel og Gratie, forbunden med Nøgenhedens Skiønhed: man betragtede disse Gienstande som Vellystens Arbejder. Laokoons tragiske Gruppe henrykkede ikke mere, som et Billed paa Mandighed og Faderfølelse, Kraft og Værdighed, i sidste Anstrængelse mod Smerten og Skiæbnen; den blev foragtet som en diævelsk Spot over menneskelig Jammer. Saaledes var Løsnet givet; og er det da et Under, at de samme Stridsøxer og Hellebarder, som saa ofte vare vante til at fælde de Levende, nu slog Steenhovederne af de døde Blokke?

Men har Gothen syndet, saa har Gothen nu atter godtgjort sin Brøde! Have vore Forfædre nedhugget Billedstøtter i Rom, saa staae de nu atter, Grækenland værdige, frem ved Nordboens Kunst. Nutid række Oldtid en Kiærlig Forsoningshaand og Retfærdigheden er tilfredsstillet. Begrebe Cimbrer, Germaner, Langobarder og Normanner ikke hvad Kunst var, saa opstod i Nærheden af de gamle thyringske skove en Ætling af Wittekinds Stamme, den store Winkelmann: han drog ogsaa ned til Italien, men ikke for at hærie, for at

lære Eder at begribe og forstaae, hvad I vel eiede, men ikke kiendte. Have Normannerne ødelagt under den vilde Hasting, saa stod nu frem paa danske Sletter en Mand, han betalte vore Forfædres Gield, og reddede deres Ære.

Hvad praler du da endnu af stolte Sydlænder? Gientag os ikke meer det forslidte Eventyr, at der hører varmere Luft, mildere Himmelstrøg, rigere Natur, til at udklække Geniets Frugter og Blomster. Det er ikke sandt! Af Ultramontanen kan du lære! Kunst og Videnskab blomstrer i det nordlige Europa, og virke fra Nord, medens de fleste af dine skønne Strækninger ligge som Heder.

Ja vor Ven, vor Thorvaldsen! Danmarks Stolthed og Ære, Du est ikke hjemkommen til Barbarer, som kun med godhjertig Forundring flokke sig omkring Dig og studse over Dig, uden at begribe dine Fortienester. Ogsaa vi have udviklet vore Hierter for det Store og Skønne! Troer Du ellers vore Kinder vilde blusse, vore Øine finkle ved at see Dig igien, og den kraftige Nordboes Haand skiælve i din, af Beskedenhed og Ærefrygt?

Endnu kiende de fleste Dig kun af Rygtet; men naar Fædrelandet prydes med dine skønne Værker, naar vore Haller fyldes med Gibsafstøbninger af dine Statuer; da ville vi – naar Du atter er langt fra os, – med inderlig Glæde gaae omkring, og dvæle med Øiet paa de herlige Skikkelser, indpræge os dem dybt i vor Aand, og lidt efter lidt lære den Kunst, som endnu er meest fremmed iblandt os, men som dog Videnskab, Poesie og Musik have stemt vore Hierter for.

Hvad skal jeg sige meget til din Roes? Hvad behøves det? Du saae hvorledes jeg i denne Tale, som mine Medborgere hændrende bestemte mig til at holde, – undseelig længe undgik at nærme mig Dig, at nævne Dig; mere søgte at udvikle de Almeentanker, som vor Fest gav Anledning til, end at berøre dens egentlige Aarsag. Dog – Tiden stunder til at slutte, Hierterne svulme! Jeg seer alle funkende Blik henvendte paa mig, med Tilskynden og Fordring at takke Dig fra os alle. Bort da enhver Lænke, som binder den skønne Følelse! Ingen utidig Undseelighed fra min, ingen altfor stor Beskedenhed fra din Side, binde Tungebaandet! Tak, *Thorvaldsen!* for det Skønne Du har virket, til Menneskenes Fryd og Forædling, til Fædrelandets Ære. Din gode Konge glæder sig; det gamle Danmark smiler Dig imøde; yndige Piger, haabefulde Ynglinge stimle omkring dig; Græsset spirer frodigere paa Hedenolds Gravhøie, og Solen straalere paa de store Runer, thi Danmark føler sin forrige Hæder, da det

forbausede Jorden.

Snart forlader Du os atter, men dit venlige Billed vil altid omsvæve os. Gud give Dig Sundhed og et langt Liv, thi det er dyrebart, og din Aand vil udfylde det med herlige Frembringelser. Dan hvad Du har Lyst til, hvad Aanden indgiver dig; hvo vilde foreskrive Geniet Gienstande? Men een Bøn har jeg dog, som jeg troer de Fleste dele: Tænk imellem paa Nordens gamle Gudeskare, paa de første herlige Forestillinger af et Folk, fra hvem Du stammer! De svæve i Skyen, som Fingals og Ossians Aander, og vente kun paa Dig, for at vorde Homeriske, for atter at boe paa Jorden, og modtage Form og Liv. Den nordiske Mythologie staaer i nær Forbindelse med den dannende Kunst, og maaskee skylder Du dine Helte fra hvem Du stammer, at Du er en Billedhugger. Seent, maaskee aldrig seer Du Fædrelandet igen, saa lad da slige Arbeider trøste Dig! Og naar Du i Dit Værksted fremstiller Thor med sin Hammer, Freir med sin Gerda, Bragi med sin Harpe, Ydun med sin Æbleskaal, vil Du altid føle Dig i Danmark paa ny.

Men i hvad Du saa i Fremtiden virker, saa vær takket for det Store Du virkede! Din Hiemkomst byder en glad Fest. Den ældre Viismand og Kunstner rækker dig broderlig og erkiendtlig sin Haand; de begeistrede Musernes Sønner stimle omkring Dig, med brændende Blik, med hellige Taarer; og Mode voxer i Ynglingens Barm, ved at see at stort Exempel paa hvad Aanden kan vorde.

Jeg har i denne Time søgt at vise Krigerens, Bondens, Borgerens, den Lærdes og Kunstnerens skønne Broderforbindelse; at de alle, i forskellige Retninger, virke til eet Maal: Dyden og Skiønheden. Saa lader os da nu ogsaa forenes i et broderligt Chor! En munter Fest afbryde disse Betragtninger! Musik, Sang og det blinkende Bæger sammensmelte Hierterne, og Enhver sig den elskede Kunstner selv, hvad jeg efter Evne med svage Ord har søgt at udtrykke!

Kilde

Thorvaldsens Museums arkiv

Kildetype

Digitalt manuskript

Tags

Guldalderen, Hyldesttale, Romantikken

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/adam-oehenschlagers-tale-i-anledning-af-thorvaldsens-hjemkomst-til-faedrelandet->

